

Tri pesnice. Tri poetike. Tri ženske

Festival Pranger (letos se bo dogajal od 1. do 4. julija) je nastal zaradi spoznanja o neslišnosti poezije in o nezadostnosti kritike le-te. Tudi tokrat objavljamo utemeljitve izbranih treh kritikov letošnjega festivala (Davida Bandelja, Mete Kušar in Braneta Senegačnika), ki so izbrali vsak svoje tri pesniške izbranice

DAVID BANDELJ

Pomen besede izbirati razumem kot "ločiti eno od drugega", najsi gre za dobro od slabega, pa tudi za boljše od dobrega, ali samo za privilegiranje nečesa v primerjavi z nečim drugim.

O svojem izboru za festival Pranger torej lahko povem veliko, ali pa tudi ne. Najbolje pa je, da že na začetku izpostavim, da so se mi tri pesniške zbirke, tri pesnice, tri poetike najbrž izbrale same od sebe, ker je v njih začetiti roko ženskega prijema sveta, ki (govorim kot moški) ni samo različen, ampak tudi drznejši od tistega, ki ga poznamo kot tradicionalno 'moškega'.

Zato je tudi poezija treh pesnic posebna, ker izdaja odnos do sveta, ki ni predvidljiv, temveč odkriva nove globine, nove vzgibe, ali pa si enostavno upa poimenovati stvari, kakršne so. Seveda s smislom za poezijo ...

Alenka Rebula: V naročju

Alenka Rebula (1953) je s svojo pesniško zbirko *V naročju* popolnoma revolucionirala lastno pesniško govorico, kakršno smo poznali iz njenega prvenca *Mavrični štít* (1983). Če je bila v prvi knjigi sicer glasnik novih vrednot, v nasprotju z zakoreninjenimi v literarnem sistemu, ki ga je Rebulova oblikovala, se v novi zbirki začuti popolnoma svež pesniški zrak, ki svoje korenine tokrat črpa iz večletne profesionalne in življenjske izkušnje v okviru globinske psihologije.

Alenka Rebula se ne prepušča več tradicionalnemu toku pesniških idej, ampak skozi svojo poetiko skuša zarisati ostrejšo in globljo zarezo med svetovoma človeške zunanosti in notranjosti. Teme in motivi njene poezije izhajajo iz čustvene nuje, iz pogledov na "potopljeni svet" človeka, ki ga iskanje lastnega čim lepšega videza osiromaši za globinsko doživljanje, odnosov, hotenj in čustvovanj.

Pesnica sega v našo intimno. Toda brez nasilja. Če parafraziram njene verze: pušča raje vrelcem na dan, da v njih odkrijemo odrešenost in jo vzdržimo.

Verzi njenih pesmi so barvni, rdečkasti, živi, prežeti z etiko polnosti. Polnost življenja namreč lahko uredničujemo le v iskrenosti in polnosti odnosov, kar skozi poezijo Alenke Rebula dojemamo kot višji smisel njene ustvarjanja.

Tudi enovitost zunanosti in notranjosti zbirke, njene oblike in vsebine, je v tem smislu pomembna. Naslov *V*

naročju evocira varnost, ljubezen in nežnost. Pesmi so pa emanacija taistih občutkov, saj veje iz njih krhkost človekovega življenja, njegova prapotreba po sprejetosti in ljubljenosti: z zadnjim dihom / te vzamem s seboj /

v najdaljši let (V dvoje, str. 49), njegova vsemirska povezanost s stvarstvom: čakam v sneženju / čakam na varnem (Sveta noč, str. 24), njegova večna otroškost: tu hočem zaspiti / jutri / šele jutri bom zrasla (Pridi še zadnjič, mama, str. 18).

Podobe, ki nam jih pesnica ponuja, so lahke, a včasih pretresljive: Pridi / otrok / ki te ne poznam / zaupaj mi svojo skrivnost / naj molče priplava do mene / kar ne moreš izreči naj zadaha (Pridi, str. 8) in obnavljajo stalen boj med nujo bivanja in željo po življenju.

Velika prepredenost podob iz biblijskega, točneje evangelijskega sveta, klasične mitologije, sveta pravljic in vesplošen občutek nadrealizma, ki veje iz njih, dela to poezijo za veliko nosilko posebne metafore. Realizem življenja se staplja z neizrečenimi, a jasnimi željami, ki jih udejanja lahko samo ena beseda. Morda v svetu poezije že prevečkrat banalizirana, a v svetu realnosti že pozabljena. Zato je ne bom razkril. Strnem lahko pa s pesničnim sporočilom, da je potreben potres, prekuca, vihar uletin, da se človek osvobodi svoje ujetosti v svet iluzij in zakoraka v vsej polnosti v svet resnice odnosov. To je poezija Alenke Rebula. Prikaz postopkov in odrešenih teh notranjih potresov. Ko ti minejo, če prisluhnemo pesnici, je vse enako kot prej / le eno je drugače / zdaj ljubiš (Potres, str. 52)

Ana Pepelnik: Utrip oranžnih luči na semaforjih

Ana Pepelnik (1979), avtorica dveh pesniških zbirk, ki sta izšli v razmeroma kratkem času (Ena od variant kako ravnati s skrivnostjo, 2007 in *Utrip oranžnih luči na semaforjih*, 2009), je nakazala zanimivo pesniško pot, ki se ji je po prvi zbirki prevesila v podrobnejšo varianto. Če se je pri zbirki *Ena od variant kako ravnati s skrivnostjo* izrisala podoba pesnice, ki svoje besede skrivnostno povezuje v pomene, se v novi zbirki Ana Pepelnik pojavi kot tkalka drobnih dejstev, ki konstruirajo naše življenje. Malenkostni odtiski realnosti, ki jih pesnica večkrat uporablja kot snovni material za lastno ustvarjanje, se spajajo v smisel, ki se košček za koščkom sestavlja pred bralcem ob prebiranju pesmi. Zato se na koncu zbirke rodi občutek, da smo kot bralci prepotovali skozi malenkosti v veličino, ki jo deklarira pisani svet podob, ki jih Ana Pepelnik uporablja za definiranje lastne poezije.

Vsakdanost se pojavlja kot izrazita snovnost, v sozvočju z referencami iz literarnega sveta, povečini sodobnega, partikularno pesniškega. Ni pa razbiranje vsakdanosti samo sebi namen, temveč razkriva globljo intenco pesniškega jezika Ane Pepelnik. Na videz preproste besede postanejo v pesničnih tkanjih sinonim za možnost reflektiranja realnosti kot nosilke subtilnejšega in presežnega pomena. Naturnost pesniškega materiala, ki je pri Pepelnikovi sestavljen iz drobnih vsakdanjih stvari, kakršne so npr. zrno kave, sponka, cedevita ali mandarine, pusti bralca zaprepaščene, a radovedne. Pesnica

operira z materialom, ki je vsem znan in išče v svojem ubesedovanju čisto moč poezije. Njena želja ni presenečati, temveč soočati sebe in nas bralce s potenco poezije, ki iz najbanalnejših stvari ustvari paralelni svet, poln neizgovorjenih pomenov.

Ko nas pesnica že na začetku uvaja v gledanje, temeljno držo, ki jo njen lirski subjekt kaže: Ob sedmih zjutraj sem gledala / zrno kave (vzlet, str. 9), hoče umiriti svet okoli sebe. Filmska tehnika prikazovanja detajlov je pri Pepelnikovi mojstrska. Ritem besed je lagoden, mestoma se prevesi v razgibano variiranje: Morala bi zapisat pesem / v stiski. Morala bi vstati / petnajst do treh / zjutraj in neprespansko (pesem in sili, str. 29), toda vsi postopki, vključno z demontiranjem klasične definicije knjižnega jezika, ustvarjajo pristnejšo držo subjekta, ki mu poezija ni več elitna praksa, temveč vsakdanja možnost. Prefinjenost avtorice, ki ne zapade v banaliziranje ali popularizacijo poezije, pa se kaže v nenavadnih postopkih pripovedovanja, začrtjenih z referencami iz literature: Zjutraj se je fino pogovarjal o pesnikih. / Kako oni sanjajo. Kdaj o tem pišejo. / Kdaj mislijo zares in koliko rastlin lahko / naštejejo po imenu. In resno vprašanje / ali je Timothy Liu vzgajal lončnice (cedevita, str. 36).

Minimalizem Pepelnikove je zgrajen le iz dejstev, snovnosti njenih pesmi. Te odražajo maksimalizem sveta, ki je za človeka, njenega lirskega subjekta, morda pretežak, morda neznošen, vsekakor pa manj zanimiv kot drobci vsakdanosti. Pesnica "natanko toliko pove, kot vsebuje". A to je ironija. S tem, kar pove, pove veliko. Pravzaprav pove dovolj.

Stanka Hrastelj: Gospod, nekaj imamo za vas

Stanka Hrastelj (1975) je pred zbirko *Gospod, nekaj imamo za vas* (2009) leta 2005 objavila prvenec *Nizki toni*, ki ga odlikuje ljubezenska tematika. V novi zbirki se pa pesnica predstavlja z novim koncipiranjem realne in pesniške stvarnosti, ki sega v območje družbenega angažmaja.

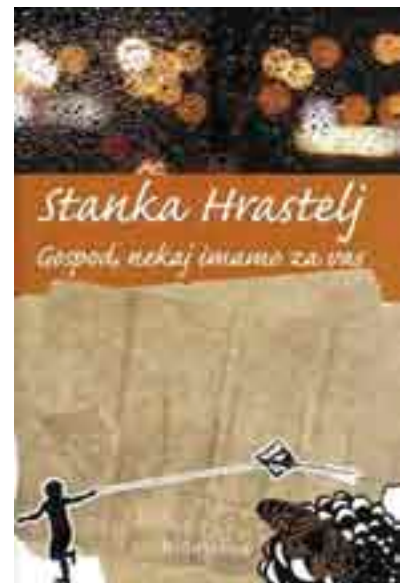
Čprav o pravcatem družbenem angažmaju, kakršnega evocira pomen te besede, pri Stanki Hrastelj ne moremo govoriti, je vendar iz pesmi jasno, da gre tu za ostro in pronicljivo opazovanje dogajanja v družbi, ki prerašča v neusmiljeno kritiko. Ta pa je še bolj učinkovita, ker ni nikdar izrečena in udarja na strune nelagodja.

Ko preberemo nekatere izmed najbolj ostrih, neprizanesljivih, a vendar poetsko učinkovitih pesmi, nas globoko zbode njihova naperjenost zoper majhnost sveta, ki ga lirski subjekt Stanka Hrastelj zaobjema v svojem gledanju. Poezija Stanke Hrastelj se tako prikazuje kot kritika sistema, ki sloni na videzu, provincialnosti in notranji skromnosti, stereotipnosti in ozkosti. Pesnica razgali najbolj globoke in potlačene vzgibe (slovenske) družbe, ki se farizejsko skriva za oprjemljivim videzom, poezija se zato predstavlja kot antipod ali vendarle dopolnilo resničnosti, ki ga pesnica ubesedi z metafizično metaforo: Poezija, da Bogu ni treba ustvariti vsega, / Resničnost, da ima hudič čisto vest. (Vojnjo po papirju, str. 11).



David Bandelj

Poezija treh pesnic, ki razkrivajo realnost, osmišljajo bivanje in odstranjujejo laži. Tiste laži, ki ustvarjajo družbo našega časa. Tri iskrene poetike. Tri iskrene ženske

Ana Pepelnik: *Utrip oranžnih luči na semaforjih*. Ljubljana: LUD LiteraturaAlenka Rebula: *V naročju*. Trst: ZTTStanka Hrastelj: *Gospod, nekaj imamo za vas*. Ljubljana: Študentska založba

Podobje, ki ga Hrasteljeva uporablja, je ostro, mestoma krvavo, tudi metafizični elementi so uporabljani nermogo. Provinca, ki jo razberemo seveda kot našo slovensko, se kaže v vsej možni zatoholosti: Vsi vejo za Westinghouse /

Za Gitico Jakopin nihče. (Pristajam na možnost, da je v našem kraju tudi kaj lepega, str. 41).

Tudi "svetost" družinske povezanosti pride pod nož Stanke Hrastelj, kjer se subjekt postavi v vlogo tistega, ki odkriva rane: naša družina ima grobove / v kuhinjah in spalnicah in kleteh in na podstrešjih / tu nas obiskujejo naši pokojniki / naše hiše dišijo po kizantemah (Družinski grobovi, str. 20).

Videz, ki sestavlja material pesničnih podob, v bralcu ustvarja posebno vrsto nelagodja. Tako so vsa občutja, ki izvirajo iz "tradicionalnih" početij (klanje kokoši, ubijanje mačk, hoja v službo, voznja z avtom, ipd.) le vrhnja

plast globinske neizrečenosti, ki si jo subjekt Stanke Hrastelj upa pokazati, ne da bi jo izrekal.

"Programskost" njene pesniške besede je zaznavna le prek tančice. Nabita poezija stoji sama na sebi, toda če vrhnjo last odmaknemo, se nam prikaže pravi pomen.

Za Stanko Hrastelj je ta pomen kot vrhovodstvo, ki ga sama definira kot "budnost". Ki ne daje spati. Ki odkriva monstrume. Ki potvarjajo lažen občutek lagodnosti. Ki ustvarja poezijo. Ki jo naš svet zaznava drugače: Gotovo je veliko bolje vse prespati. (Vrhovodstvo, str. 19)

In smo tam, kjer smo začeli. Poezija treh pesnic, ki razkrivajo realnost, osmišljajo bivanje in odstranjujejo laži.

Tiste laži, ki ustvarjajo družbo našega časa. Tri iskrene poetike. Tri iskrene ženske.

Pri Modrijanu izšla knjiga, ki razkriva poslovanje tajne vatikanske banke

Pri založbi Modrijan je izšla knjiga italijanskega raziskovalnega novinarja **Gianluigija Nuzzija**, ki nosi naslov *Vatikan, d.d.*. Knjiga temelji na dokumentih, ki jih je v oporoki zapustil svetovalec večih vatikanskih tajnikov, monsignor Renato Dardozi, in razkriva skrivnosti Inštituta za nabožna dela oziroma vatikanske banke.

Arhiv, ki ga je zapustil, obsega obdobje med letoma 1982 in 2000, v knjigi pa je Nuzzi uporabil tudi sodne

spise do leta 2008. V knjigi avtor ne podaja komentarja, ampak le sledi zgodbi in navaja dokumente. Slovenski novinar **Ervin Hladnik Milharčič** je novinarski konferenci med drugim poudaril, da je bila prav to težka naloga, saj "zgodba kliče po tem, da podamo sodbe".

Do razkritja omenjenih dokumentov obstoj vatikanske banke ni bil znan. Nuzzi v knjigi razkriva, da je ta ustanova "off-shore" bančni inštitut

in da ni podpisnica nobenih pravil in konvencij, ki urejajo bančni sektor. Ker spada pod pristojnost Svetega sedeža, je nedosegljiv italijanskemu (in drugim) pravosodju. Prek sistema skrivnih računov v tej banki so italijanska politična elita, vatikanski dostojanstveniki, množica bank in ob robu tudi organiziran kriminal oprali velike količine denarja, je danes povedal Nuzzi.

Preko računov neobstoječih dobrodelnih skladov se je pretakal denar za

podkupnine, v druge namene se je prelivljal denar, ki so ga ljudje darovali v humanitarne namene.

V treh letih je prek teh računov šlo najmanj 276 milijonov evrov, je dejal Nuzzi.

Enega od računov je imel v tej neuradni banki odprtega tudi dolgoletni predsednik italijanske vlade Giulio Andreotti. Nuzzi trdi, da je papež Janez Pavel II. vedel za omenjeno početje, vendar ni nikoli ukrepal. Sedanji

papež Benedikt XVI. naj bi skušal vsaj omejiti korupcijo in moč vatikanske kurije, je še zatrdil.

Monsignor Dardozi je bil uradno tudi rektor vatikanske akademije znanosti, saj je bil znanstvenik, filozof in teolog.

Tajno pa je bila njegova naloga reševanje različnih težav, ki so se pojavljale v Vatikanu, sploh s finančnega področja, je pojasnil avtor knjige. (sta)